

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, доцента
Борщевського Віктора Валентиновича
на дисертаційну роботу Василиці Оксани Богданівни
на тему: «Механізми регулювання прямого іноземного інвестування у
забезпеченні економічного розвитку України», представлену до захисту
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю
08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дослідження

Сучасна архітектура світової фінансової системи характеризується не лише нестабільністю та значним рівнем волатильності, але й надлишком фінансових ресурсів в одних груп країн та недостатністю в інших. Незважаючи на зростаючу кількість та диверсифікацію фінансових ризиків, які виникають при мобільності капіталу, все більше країн відкривають свої економіки для інвестицій і вважають їх єдиноправильним рішенням щодо вирішення внутрішніх економічних проблем.

Загальновідомим є той факт, що прямі іноземні інвестиції мають як негативні, так і позитивні наслідки для економічної системи, а вагомість цих наслідків варіює залежно від рівня економічного розвитку країни та ефективності державного інвестиційного менеджменту. Раціональність механізмів залучення та регулювання інвестицій визначатиме їх результативність для зміцнення економічної системи і забезпечення довгострокового економічного ефекту.

На жаль, тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України демонструють поступове зниження обсягів надходження капіталу. Зокрема, за підсумками II кварталу 2014 р. в Україну надійшло 50,0 млрд дол. США, що на 9,5 % менше, ніж у відповідному періоді 2013 р. Зменшення притоку капіталу на фінансовий ринок України обмежує можливості розвитку стратегічно важливих галузей економіки, унеможливорює прискорення модернізації вітчизняних підприємств, уповільнює процеси обміну технологіями та знаннями, а отже не сприяє відновленню економічної системи

держави після кризових явищ 2008-2010 рр. та внутрішньої економіко-політичної кризи 2013-2014 рр.

Зазначені твердження вимагають проведення ґрунтовних науково-практичних досліджень, спрямованих на обґрунтування теоретичних засад і розробку практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів регулювання процесів залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку з метою забезпечення сталого розвитку. Тому варто визнати, що обрана тема дисертаційної роботи Василиці О. Б. є актуальною та важливою на сучасному етапі розвитку вітчизняної соціально-економічної системи.

Зв'язок роботи з державними науковими програмами і темами

Дисертаційна робота виконувалася відповідно до плану науково-дослідних робіт (НДР) Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові при підготовці НДР «Пріоритети регіональної політики України» (номер державної реєстрації 0109U000494), зокрема автором подані пропозиції щодо запобігання тінзації інвестиційних надходжень при підготовці до Чемпіонату Європи з футболу у 2012 р.

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність, новизна та практичне значення у дисертації

Обґрунтованість отриманих дисертантом висновків та рекомендацій забезпечується опрацюванням 264 літературних джерел (з яких більш як 100 джерел – іноземні), використанням значної кількості теоретико-методичних розробок, широкого спектру методів дослідження від загальнонаукових до спеціальних, а також значного обсягу офіційної вітчизняної та зарубіжної статистичної звітності, що стосується тенденцій макроекономічного розвитку та прямих іноземних інвестицій не лише в Україні, але й в країнах Центрально-Східної Європи.

Сформульована мета та поставлені завдання повністю реалізовані у ході дослідження, результати якого відображені у роботі, а також у загальному

вигляді систематизовані та сформульовані у висновках до кожного з розділів (с. 69-70, 124-125, 159-161) і у загальних висновках дисертації, що виносяться на захист (с. 162-166 рукопису дисертації та с. 13-16 автореферату).

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та авторефератом, основними науковими працями дисертанта дозволяє визначити найістотніші теоретико-методичні положення та прикладні висновки і рекомендації, які характеризуються науковою новизною, сформульовані автором самостійно і відображають її науковий внесок у розв'язання важливої проблеми розробки концептуальних підходів та прикладних рекомендацій щодо удосконалення механізмів регулювання ПІІ для забезпечення економічного розвитку України.

Найвагомішими науковими результатами, що були отримані особисто здобувачем, є такі:

1. Визначення поняття «псевдоефективні інвестиції», як інвестиції, що залучаються у високоприбутковій галузі економіки, але, при цьому, не посилюють конкурентних позицій країни на світових ринках, не сприяють економічному розвитку держави, не забезпечують стратегічні національні інтереси (с. 23-24 дисертації, с. 6 автореферату). Дане поняття сформовано автором з допомогою системного підходу, аналізу теоретичних підходів до пояснення суті інвестицій, їх галузевої та географічної структури, ефективності іноземного інвестування. Вдалим є обґрунтування структурних та функціональних характеристики іноземних інвестицій (с. 30 рукопису). Вказаний результат є цінним не лише з точки зору удосконалення методичних аспектів поділу прямих іноземних інвестицій (на спекулятивні, псевдоефективні та ефективні – с. 31 рукопису), але й для регулювання інвестиційних процесів в державі, оскільки це дозволить підвищити ефективність залучення інвестиційних потоків.

2. Систематизація та обґрунтування позитивних та негативних наслідків залучення прямих іноземних інвестицій з допомогою теоретичного базису. Удосконалена модель Манделла-Флемінга з включенням нової компоненти – псевдоефективних інвестицій (рис. 1.5 на с. 39 рукопису, рис.

1.6 на с. 41 рукопису, с. 7 автореферату) якнайповніше пояснює наслідки припливу капіталу (як за умов фіксованого, так і плаваючого обмінного курсів) та дозволяє сформуванню більш раціональних рішень щодо регулювання інвестиційних потоків.

3. Ґрунтовний аналіз тенденцій прямого іноземного інвестування в країнах ЦСЄ, що містить підрозділ 2.1 дисертаційної роботи (с. 71-89). Зокрема, чітко визначено географічну структуру інвестицій, обсяги інвестицій, основні інвестори досліджуваних країн. Цінним є аналіз галузевої структури надходження ПІІ в економіку країн ЦСЄ станом на кінець 2013 р., тобто в параграфі міститься актуальна інформація з достовірних джерел, а також критичний аналіз основних тенденцій.

4. Кореляційно-регресійний аналіз (с. 112-123 рукопису) впливу інвестицій на інноваційну компоненту економічного розвитку, частку високотехнологічного експорту (в Україні, порівняно з країнами ЦСЄ), промислове виробництво, обсяги ВВП України, обмінний курс гривні. Автор з допомогою статистичного інструментарію оцінив взаємозв'язок між міжнародною інвестиційною позицією та обсягом коштів, що виділяється на НДіДКР у країнах ЦСЄ (рис. 2.14, с. 111 рукопису) і цілком обґрунтовано відкинув гіпотезу про вплив залучених інвестицій на обсяг коштів, що виділяється на НДіДКР. Цінним є аналіз взаємозв'язку інвестиційної позиції на одну особу та продуктивності праці у країнах ЦСЄ (рис. 2.15, с. 122 рукопису).

5. Систематизація та виділення заходів для підвищення ефективності іноземних інвестицій для економічного розвитку (таблиця 3.3 на с. 145 рукопису). Автор проаналізувала міжнародний досвід адресного підходу до пошуку та залучення іноземних інвестицій чи до політики таргетування, а також сформулювала рекомендації щодо використання цього досвіду в українських реаліях (с. 147-149 рукопису). Також автором виділено пріоритетні галузі української економіки для інвестування (рис. 3.4 на с. 148 рукопису), здійснено порівняння аспектів діяльності Державного агентства з

інвестицій та управління національними проектами в Україні з подібними інституціями країн ЦСЄ (с. 157 рукопису).

Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота Василиці О. Б. є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні. Структура поданого матеріалу роботи логічна й гармонізована. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, ступінь наукової розробки проблеми, зазначено зв'язок роботи з напрямками наукових досліджень; сформульовано мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет; охарактеризовано методологічну базу, висвітлено наукову новизну роботи, її наукове та практичне значення, наведено дані щодо впровадження, апробації та публікації результатів дослідження.

У першому розділі з допомогою всього спектру методичного інструментарію: окреслено сутність іноземних інвестицій; розкрито напрями впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток держави; узагальнено досвід країн ЦСЄ щодо забезпечення економічної стабільності в процесі залучення прямих іноземних інвестицій.

Другий розділ присвячено: аналізу тенденцій прямого іноземного інвестування в країнах ЦСЄ; оцінці рівня ефективності інвестування для економічних процесів в державі; економіко-математичному аналізу наслідків притоку ПІІ в економіку України з визначенням найбільш вагомих.

У третьому розділі роботи: окреслено визначальні напрями підвищення ефективності прямого іноземного інвестування у країнах ЦСЄ; подано концептуальні підходи до удосконалення процесу залучення ПІІ в економіку України з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що дисертація Василиці О. Б. на тему: «Механізми регулювання прямого іноземного інвестування у забезпеченні економічного розвитку України» є завершеною

роботою, де логічно і змістовно висвітлено наукове обґрунтування підходів та прикладні рекомендації щодо удосконалення механізмів регулювання прямих іноземних інвестицій для забезпечення економічного розвитку України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За результатами дисертаційної роботи автором опубліковано 30 наукових праць, загальним обсягом 5,96 д.а. У фахових виданнях опубліковано 9 наукових статей, 1 стаття в іноземному виданні та 20 у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах.

Знайомлення з публікаціями дозволяє стверджувати, що в них висвітлені основні положення дисертаційної роботи.

Основні методологічні положення, наукові розробки і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на понад 20 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та інших комунікаційних заходах.

Зміст автореферату, його структура повністю відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи.

Дискусійні положення і недоліки дисертації

Позитивна оцінка результатів дослідження Василиці О. Б. не заперечує деяких положень, які можуть слугувати підставою для дискусії, окремих недоліків і побажань, що стосуються змісту та оформлення дисертації. Суть основних з них полягає в такому:

1. Підрозділ 1.3 дисертаційної роботи містить достатньо інформації щодо напрямів інвестиційних потоків в країнах ЦСЄ, захисту національних інтересів при інвестуванні, а також стимулювання інвестиційних процесів (с. 47-69). Проте назва підрозділу «Досвід забезпечення економічної стабільності країн ЦСЄ у процесі залучення прямих іноземних інвестицій» вимагає систематизації механізмів регулювання інвестиційних процесів саме в країнах

ЦСЄ з виділенням їх позитивних наслідків для економічного розвитку, а також забезпечення потенціалу майбутнього зростання.

2. Вимагає детальніших пояснень таблиця 2.1 (с. 73 рукопису). Зокрема, назва таблиці звучить як «Розподіл економік регіону за обсягами ПШ в 2013 р.», а в таблиці подано притік капіталу в Угорщині та Російській Федерації на рівні понад 5 млрд. дол. США, і на такому ж рівні подано відтік капіталу. Це ж саме стосується таких країн як: Словенія, Естонія, Латвія, Литва, Македонія. Тобто, не зрозуміло за якими критеріями відбувався розподіл країн, на які групи їх було розподілено, що цей розподіл дає для дослідження загалом.

3. Підрозділ 2.3 дисертаційної роботи містить значну кількість досліджень з допомогою математичних та статистичних моделей, проте результати цих досліджень не знайшли достатнього відображення у висновках до розділу (с. 124-125) і авторефераті (с. 9-11).

4. Автором було здійснено пілотне експертне опитування щодо визначення впливу надходження інвестицій на економічну безпеку приймаючої країни, а також формування критеріїв псевдоефективних інвестицій (с. 106-107 рукопису), проте результати даного опитування не отримали достатньої інтерпретації в тексті роботи та відсутні в авторефераті.

5. На рисунку 3.2 на с. 137 зображено «Механізми забезпечення економічної безпеки», проте, на наш погляд, це методи, які стосуються забезпечення економічної безпеки в аспекті іноземного інвестування. Доцільно було б виділити фінансово-економічні, нормативно-правові, інформаційно-організаційні та інші, а методи розділити відповідно до механізмів. Назва рисунку є, до певної міри, некоректною. Це зауваження стосується й рисунку 2 на с. 12 автореферату.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Василиці О. Б., виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні.

Загальний висновок

Ознайомлення з дисертацією Василиці О. Б. дозволяє зробити висновок. Що мета роботи досягнута, поставлені завдання вирішені. Дисертаційна робота на тему «Механізми регулювання прямого іноземного інвестування у забезпеченні економічного розвитку України» є завершеним науковим дослідженням актуальної економічної задачі – поглиблені теоретичних і методичних засад, обґрунтуванні прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів регулювання ПІІ для забезпечення економічного розвитку України, відзначається науковою новизною, має теоретичне і практичне значення. Основні положення дисертації належним чином висвітлені в опублікованих наукових працях та в авторефераті.

За змістом і оформленням робота відповідає вимогам Положення ДАК Міністерства освіти і науки України, зокрема пп. 11, 12, 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Василиця Оксана Богданівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, доцент,
завідувач відділу розвитку територіальних громад
і транскордонного співробітництва
Інституту регіональних досліджень
НАН України**

Борщевський В. В.